

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Моги Миколи Даниловича на дисертацію Литв'якова Михайла
Викторовича «Педагогічна корекція емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7
років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у
воді», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»
за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта»**

Актуальність дослідження. Сучасна українська педагогічна наука досить динамічно реформується в напрямі філософських, науково-педагогічних та методичних підходів до створення в нашій державі європейськоорієнтованої концепції освітнього простору. Особливу увагу в цьому глобальному процесі в суспільстві привертають діти з особливими освітніми потребами. Одним з принципових положень створення систем корекції, реабілітації та відновлення для таких дітей є позиція про необхідність своєчасного педагогічного втручання в розвиток, особливо, дітей раннього та дошкільного віку. Це в значній мірі збільшить ефективність комплексних корекційних заходів і забезпечить дітям максимально можливу в кожному конкретному випадку соціальну адаптацію.

Головною метою освіти дітей дошкільного віку є забезпечення їхнього фізичного та психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до себе й світу, формування механізмів її соціалізації, творчого самовизначення та саморозвитку в різних умовах життєдіяльності. Актуальність вищенаведеного значно зростає, коли мова йде про дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, оскільки їхня психічна сфера помітно відрізняється від показників дітей із нормотиповим варіантом розвитку. Особливо чутливою до стресогенних впливів у цьому віці є емоційно-вольова сфера дітей, які готуються стати школярами. Значно загострює цю проблему військовий стан і бойові дії, які протягом трьох із половиною років тривають в Україні.

На думку окремих фахівців, вода є найкращим психотерапевтом. Заняття з дітьми в басейні допомагають позбутися зайвих страхів, неврозів, депресій, хронічної втоми та больового синдрому. Природна радість, яка виникає від

взаємодії з водою, сприяє виділенню в кров гормону задоволення – ендорфіну, що значною мірою поліпшує загальний психічний стан дітей та оптимізує моделі їх поведінки.

Отже, актуальність проблеми, що досліджується, визначається наявністю невирішених суперечностей між:

- потребою в можливості отримання доступної початкової шкільної освіти разом із здоровими однолітками та недостатністю методичних, організаційних та інших умов для їх здійснення;

- потребою забезпечити педагогів методикою корекції емоційно-вольової сфери дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді та браком наукових робіт у цьому напрямі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ретельне ознайомлення з текстом дисертації Литв'якова М. В. дає підстави стверджувати, що підхід здобувача до вирішення проблеми педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження. Відзначимо належну структурованість роботи, логічність викладу матеріалу, якісне оформлення наукового апарату роботи.

Пошук шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти в Україні актуалізується разом з вирішенням завдань концепції Нової української школи. Відповідно до ідей згаданої концепції, положень Базового компоненту дошкільної освіти та положень Державного стандарту початкової освіти, проголошено важливість побудови такої освіти, яка б на усіх рівнях максимально враховувала індивідуальні фізичні, психологічні, інтелектуальні особливості дитини кожної вікової групи. Створення інклюзивного та підтримуючого середовища дозволить кожній дитині досягати успіху та набувати обов'язкових компетентностей та результатів освіти (В. І. Бондар, А. А. Колупаєва, С. Г. Миронова, С. Ю. Конопляста, В. М. Синьов, В. М. Шевченко, Д. І. Шульженко та ін.).

«Особистість дитини» як перший освітній напрям Базового компоненту дошкільної освіти (2021) передбачає набуття дітьми рухової компетентності, сутність якої полягає у наявності мотивації до різних видів рухової активності, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей тощо.

Актуальність окреслених положень набуває особливого значення в дітей із порушеннями функцій опорно-рухового апарату, особистісний розвиток яких нерідко позначений складним комплексом порушень, серед яких ключову роль відіграють рухові порушення, а також порушення емоційно-вольової сфери (М. М. Єфименко, А. Б. Заплатинська, М. Д. Мога, М. Є. Родненко, О. В. Романенко, Л. О. Ханзерук, О. В. Чеботарьова, А. Г. Шевцов та інші).

Достовірність і наукова новизна отриманих результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Аналізуючи найважливіші здобутки виконаного дослідження, варто вказати на отримані результати, що мають вагому наукову новизну:

1. Обґрунтовано науково-педагогічні основи та створено робочу модель педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дітей 5–7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді.
2. Розроблено й апробовано методику педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дітей 5–7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді.
3. Систематизовано загальновідомі та на їх основі доповнено напрями використання фізичних особливостей водного середовища для педагогічної корекції психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату.
4. Виявлено і охарактеризовано особливості емоційно-вольової сфери дітей 5–7 років із порушеннями опорно-рухового апарату порівняно зі здоровими однолітками.
5. Апробовано, як комплекс традиційних методів, прийомів, форм та педагогічних умов для корекції емоційно-вольової сфери дошкільників із

порушеннями опорно-рухового апарату так і авторські погляди розвитку даного напрямку.

Вважаю, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Обсяг і зміст дисертаційної роботи викладені в 5 наукових фахових публікаціях (включаючи одне закордонне), 2 науково-методичних виданнях та у формі тезисів у збірниках 12 науково-практичних конференцій. В них повністю розкрито зміст виконаної роботи, теоретичне та практичне значення дослідження, що підтверджується позитивним результатом перевірки на відсутність плагіату та вказує на професійну компетентність автора. На нашу думку, таке представлення результатів дисертації є достатнім. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють її основні наукові положення.

Оцінка змісту дисертації, її загальної завершеності та відповідності встановленим вимогам до оформлення. Структура та зміст дисертаційного дослідження характеризується усвідомленою системністю, виразністю та логічністю побудови матеріалу, завершеністю усіх складових елементів і підконтрольні виконання окреслених завдань наукової роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (216 найменувань, з них 58 – іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок, з них основного тексту – 202 сторінки. Дисертація містить 4 таблиці, 7 рисунків і 8 фотографій.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у відповідних завданнях. Окреслено об'єкт та предмет роботи, визначено перелік методів, використаних в дослідженні.

У першому розділі «Теоретичні засади використання водного середовища для корекції емоційно-вольової сфери дітей з порушеннями опорно-рухового апарату» проаналізовано різні аспекти досліджень використання гідрокінезотерапії в реабілітації осіб із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, обґрунтовано методологічні основи використання унікальних

властивостей водного середовища для корекції емоційно-вольової сфери дошкільників із порушеннями опорно-рухового апарату, описано комплексний релаксаційний феномен водного середовища, механізм використання хвильового ефекту у фізичній реабілітації дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах рухової терапії на суші та гідрокінезотерапії у басейні. Окремо охарактеризовано вплив плавання на фізичний та психічний розвиток дітей з нормотиповим розвитком та з особливими освітніми потребами в напрямках психолого-педагогічної корекції емоційно-вольової сфери дошкільників засобами фізичних вправ у воді.

У другому розділі «Емпіричне дослідження особливостей емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7 років з порушеннями опорно-рухового апарату» описано емоційно-вольову готовність дошкільників до школи та існуючі підходи до її корекції, враховуючи вікові особливості дошкільників: *“Емоційні впливи ↔ Вольові прояви”*. Далі проаналізовано специфіку моніторингу емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7 років із порушеннями опорно-рухового апарату, оснований на рекомендаціях Р. В. Павелківа та О. П. Цигипало.

У третьому розділі «Педагогічні умови застосування фізичних вправ у воді в корекції емоційно-вольової сфери дітей із порушеннями опорно-рухового апарату» представлено форми корекційних занять у водному середовищі, засоби гідрокінезотерапії та плавання, методика використання вправ у воді. Все це формує повний цикл використання водного середовища для корекції емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату. Далі в розділі ґрунтовно представлені напрями корекції емоційно-вольової сфери дітей із порушеннями опорно-рухового апарату засобами плавання, а також методика використання авторської тренажерної системи «РПГ-1» (частини «Рамка»+ «Пантон»+ «Глісер», модифікація 1) та визначено система безпеки у воді під час корекційних занять. Наприкінці розділу автор наводить позитивні результати експериментального дослідження ефективності комплексної методики корекції емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7 років із порушеннями опорно-рухового апарату за підсумками формувального

педагогічного експерименту. Завершується робота розгорнутими висновками, які відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Виходячи з аналізу тексту основної частини дисертації, можна стверджувати, що мета роботи в процесі дослідження була досягнута, а саму дисертацію слід вважати завершеною науковою працею.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Даючи безсумнівну загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Литв'якова М. В., вважаю доцільним висловити окремі зауваження та побажання:

1. На с. 15, в «ПЕРЕЛІКУ УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ» прописані не всі скорочення, які використовувались в роботі.

2. В першому розділі достатньо повно подано аналіз вітчизняних розробок у напрямі гідрокінезотерапії осіб із порушеннями опорно-рухового апарату, а також розвитково-корекційних можливостей плавання (фізичних вправ у воді). Перший розділ виграв би, якщо цей аналіз був би представлений більшою кількістю закордонних досліджень з дисертаційної проблематики, зокрема, європейського та американського досвіду.

3. На с. 102-103 Вами представлено фрагмент тексту, присвячений такому актуальному поняттю, як «емоційний інтелект». Але чомусь в самому дослідженні емоційно-вольової сфери дітей Ви його не використали.

4. На с. 135, у висновках до другого розділу, вказано про значимість в корекції вольових проявів дітей із порушеннями опорно-рухового апарату дозованої драматизації за методикою М. М. Єфименка, але сама ця методика в другому розділі чомусь не була більш детально описана.

5. В списках використаних джерел до розділів наявні технічні помилки при їхньому бібліографічному описанні: нестандартизовані пробілі між прізвищем автора та його ініціалами, між ініціалами; пропущені або зайві розділові знаки; некоректні розриви та переноси.

6. На с. 163, пункт «15. Використання обважнювачів на кінцівках при плаванні». На мою думку, застосування обважнювачів для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату під час вправляння у воді має передбачати описання

особливої системи безпеки, бо зайва штучна вага може сприяти небажаному зануренню тіла у воду.

7. На с. 179, в пункті 4 йдеться про метод використання тренувальних стресових ситуацій. Раніше в тексті роботи зустрічалося поняття «метод дозованої драматизації сюжету». Не зовсім зрозуміло, це дотичні поняття чи тотожні?

8. На с. 193, в підпункті 3.4. Авторська тренажерна система «РПГ-1» прописано технічна сторона тренажера, але не було надано методичних рекомендацій що до протипоказань на заняттях. З якими порушеннями більш рекомендується займатися, а з якими ні.

Висновок. Висловлені побажання та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Зважаючи на актуальність, новизну та важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість та значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційне дослідження Литв'якова Михайла Вікторовича «Педагогічна корекція емоційно-вольової сфери дітей 5 – 7 років із порушеннями опорно-рухового апарату засобами фізичних вправ у воді» на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії є завершеною роботою та відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року №341) і може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки,
дошкільної та спеціальної освіти

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Мого М. Д.

